

- *Відновлювана енергетика: енергоефективність, економіка, екологія (доповідач — член-кореспондент НАН України С.О. Кудря)*
- *Науково-технічні проблеми механічної обробки інструментами з надтвердих матеріалів: стан та перспективи (доповідач — доктор технічних наук С.А. Клименко)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

11 липня 2018 року

Перед початком засідання академік НАН України Б.Є. Патон тепло поздоровив академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України академіка НАН України С.В. Комісаренка з ювілеєм і вручив йому Подяку Президії НАН України за вагомі заслуги у зміцненні авторитету вітчизняної біохімічної науки, впровадженні у медичну практику низки новітніх наукових розробок, за плідну і невтомну працю вченого та організатора біохімічних досліджень.

* * *

Потім президент НАН України академік Б.Є. Патон привітав присутнього на засіданні голову Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України С.Д. Савчука і повідомив про заплановане підписання Угоди про співпрацю між НАН України та Держенергоефективності України, наголосивши, що відновлювана енергетика є важливою і перспективною галуззю економіки України. Проте спочатку він запропонував заслухати доповідь директора Інституту відновлюваної енергетики НАН України члена-кореспондента НАН України **Степана Олександровича Кудрі** «Відновлювана енергетика: енергоефективність, економіка, екологія» (стенограму див. на с. 36).

Питання розвитку технологій використання відновлюваних джерел енергії набули особливого значення після приєднання України до Європейського енергетичного співтовариства у 2010 р. Згідно з Директивою ЄС 2009/28/ЄС, до 2020 р. частка енергії, отриманої з відновлюваних джерел, у загальному енергоспоживанні в країнах ЄС має становити 20 %. Україна взяла на себе зобов'язання до 2020 р. досягти частки відновлюваної енергетики у загальному балансі енергоспоживання на рівні 11 %. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, яку підписала Україна, передбачає необхідність істотного зменшення викидів парникових газів і підтримку розвитку ВДЕ.

Доповідь члена-кореспондента НАН України Степана Олександровича Кудрі

В Україні є достатньо чинників, які сприяють впровадженню енергетичних систем на основі відновлюваних джерел. Державна підтримка розвитку ВДЕ полягає у запровадженні загальнодержавної системи законодавчих, правових, фінансово-економічних, нормативно-технічних та аналітично-інформаційних заходів. Так, завдяки впровадженню, згідно з Законом України «Про електроенергетику», спеціальних «зелених» тарифів на електроенергію потужність електростанцій на основі ВДЕ станом на кінець I кварталу 2018 р. становила 1534 МВт, що відповідає 2,8% загальної встановленої потужності в Україні (без урахування великих ГЕС), з яких: фотоелектричні станції — 841 МВт, вітрові — 512 МВт, малі ГЕС — 96 МВт, станції на біомасі — 44 МВт, на біогазі — 41 МВт.

Ще у 2003 р. з метою розвитку та координації досліджень і розробок з відновлюваної енергетики в НАН України у складі Відділення фізико-технічних проблем енергетики було засновано Інститут відновлюваної енергетики НАН України. За час своєї діяльності Інститут отримав низку вагомих результатів у галузі розроблення новітніх технологій та широкого використання ВДЕ. Серед здобутків установи можна відзначити розробки із забезпечення стабільної роботи енергосистем з використан-

ням відновлюваних джерел енергії, підвищення ефективності малих гідроелектростанцій. Крім того, науковці Інституту спільно з фахівцями Держенергоефективності України розробили Національний план дій з відновлюваної енергетики до 2020 року, затверджений Кабінетом Міністрів України.

Темпи зростання обсягів промислового впровадження систем енергопостачання на основі ВДЕ в Україні останнім часом становлять 20–30% щороку, що відповідає аналогічним показникам у країнах ЄС і значно перевищує відповідні темпи в країнах СНД. З метою активнішого залучення інвестицій у розвиток відновлюваної енергетики України, використання сучасних наукових і технічних рішень установ НАН України, передових зарубіжних технологій було розроблено концепцію діяльності Міжнародного інформаційно-демонстраційного центру впровадження та трансферу технологій відновлюваної енергетики. Центр сприятиме ознайомленню потенційних інвесторів, енергопостачальних компаній, споживачів енергії з перевагами використання ВДЕ, а також створить можливості для пріоритетного застосування найбільш ефективних і передових технологій у цій галузі.

Вобговоренні доповіді взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон, голова Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України С.Д. Савчук, директор Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України академік НАН України Ю.М. Солонін, директор Інституту технічної теплофізики НАН України академік НАН України Ю.Ф. Снежкін, академік-секретар Відділення фізико-технічних проблем енергетики НАН України, директор Інституту електродинаміки НАН України академік НАН України О.В. Кириленко, заступник міністра освіти і науки України доктор фізико-математичних наук М.В. Стріха, директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків, голова Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій при Кабінеті Міністрів України, завідувач відділу Інституту

загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського НАН України академік НАН України А.Г. Білоус.

Підсумовуючи виступи, академік НАН України Б.Є. Патон зазначив, що для Національної академії наук України принципово важливим є налагодження тісного, довгострокового й ефективного співробітництва з Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України, яке забезпечує формування та реалізацію державної політики в галузі відновлюваної енергетики та багатьох інших сферах. У зв'язку з цим і було заплановано підписання відповідної Угоди, що передбачає взаємодію Академії та Держенергоефективності України з багатьох важливих питань розвитку відновлюваної енергетики та енергозбереження. Академік НАН України Б.Є. Патон висловив при цьому впевненість, що підписання Угоди сприятиме встановленню між НАН України та Держенергоефективності України міцних партнерських відносин, а також сприятиме заохоченню державних органів та провідних підприємств до впровадження новітніх науково-технічних розробок НАН України у виробництво.

Потім президент Національної академії наук України академік НАН України Б.Є. Патон та голова Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України С.Д. Савчук підписали Угоду про співпрацю між Національною академією наук України та Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України. Було підкреслено, що сторони розглядають своє співробітництво як інструмент для ефективного використання наукового та технічного потенціалу НАН України для виконання завдань, які стоять перед Держенергоефективності України, і домовилися:

- забезпечувати створення необхідних умов для ефективного формування і реалізації інноваційних та інвестиційних програм з реконструкції та модернізації енергетичної галузі з метою підвищення її енергоефективності та впровадження технологій з використанням відновлюваних джерел енергії;

Президент НАН України академік Б.Є. Патон і голова Держенергоефективності С.Д. Савчук підписують Меморандум про співробітництво між Національною академією наук України та Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України

- сприяти здійсненню досліджень у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозаощадження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива;
- забезпечувати створення необхідних умов для ефективної взаємодії науки й державних структур, формування і реалізації інноваційних та інвестиційних програм з реконструкції і модернізації енергетичної галузі з метою підвищення її енергоефективності та впровадження технологій з використанням відновлюваних джерел енергії.

* * *

Далі члени Президії НАН України та запрошені заслухали наукову доповідь заступника директора з наукової роботи Інституту надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України доктора технічних наук **Сергія Анатолійовича Клименка**, присвячену науково-технічним проблемам механічної обробки інструментами з надтвердих матеріалів (докладніше див. на с. 45).

В Інституті надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України виконуються

Доповідь доктора технічних наук Сергія Анатолійовича Клименка

роботи зі створення технологій, що забезпечують високопродуктивну і якісну обробку виробів із сучасних конструкційних матеріалів, підвищують їх надійність, довговічність та функціональні характеристики.

За результатами фундаментальних і прикладних досліджень було розроблено наукові основи процесів механічної обробки виробів з високоміцних зносостійких конструкційних матеріалів інструментами з надтвердих матеріалів, що забезпечують перебіг процесу обробки з високою продуктивністю при формуванні необхідної якості оброблених виробів. Розвинуто уявлення про механізми зношування і руйнування різальних та абразивних інструментів для вдосконалення можливостей контролю за станом їх різальної здатності, підвищення надійності та створення умов використання в процесах механічної обробки з мінімальним втручанням людини та можливістю самодіагностики поточного стану обладнання на основі використання комп'ютерних технологій. Створено низку новітніх композитів інструментального призначення і на їх основі — сучасні різальні та абразивні інструменти для технологій механічної обробки виробів із сучасних конструкційних матеріалів.

Результати цих робіт впроваджено на багатьох вітчизняних підприємствах, що дало змогу протягом 2013–2018 рр. залучити понад

9 млн грн позабюджетних коштів, розширити ефективне виробництво інструментів з надтвердих матеріалів, вирішити питання імпортозаміщення абразивних інструментів на керамічних зв'язках.

За результатами досліджень створено низку технологій та інструментів для механічної обробки високоміцних зносостійких матеріалів, вакуумні захисні покриття для різальних інструментів з полікристалічних надтвердих матеріалів, опубліковано 10 монографій, отримано патент України на винахід і 10 патентів на корисні моделі.

В обговоренні доповіді взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон, заступник директора Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України академік НАН України С.О. Фірстов, технічний директор — головний інженер ДП «Антонов» доктор технічних наук, професор С.А. Бичков, академік-секретар Відділення наук про Землю НАН України, директор Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка академік НАН України О.М. Пономаренко.

У виступах було наголошено, що створені в Інституті різальні та абразивні інструменти для механічної обробки сучасних композитних матеріалів дають можливість виробникам відмовитися від аналогічних поставок з-за кордону. Прикладом успішної роботи в цьому напрямі є розроблення фінішної технології обробки виробів із загартованої сталі інструментами, оснащеними полікристалами кубічного нітриду бору. Президія НАН України також відзначила роботи зі створення технологій відновлення деталей унікальних металургійних машин методами наплавлення та напилення і вирішила, що цю діяльність потрібно розвивати й розширювати, оскільки через складне економічне становище в країні послуги з відновлення наявного обладнання матимуть значний попит на ринку. Отже, слід і надалі розвивати співпрацю в цій галузі з вітчизняними високотехнологічними підприємствами, такими як «Мотор Січ», «Івченко-Прогрес», ДП «Антонов», КБ «Південне», «Азовсталь» та ін.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- затвердили на 2018 рік розподіл обсягів фінансування за бюджетною програмою «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень»;
- погодили зміни до Положення про порядок конкурсного відбору науково-технічних проектів установ НАН України;
- прийняли рішення про оголошення конкурсу на заміщення посади директора Центру математичного моделювання Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, посад директорів наукових установ Секції хімічних і біологічних наук НАН України й Відділення історії, філософії та права НАН України, а також посади директора Північно-Східного наукового центру НАН України та МОН України;
- постановили сформувати персональний склад Міжвідомчої ради з координації фундаментальних і прикладних досліджень в Україні та затвердити його в установленому порядку;
- розглянули питання щодо висунення кандидатур від Національної академії наук України до складу Наукової ради Національного фонду досліджень України;
- схвалили результати оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАН України та їх підрозділів, проведеного у 2017 та I півріччі 2018 р., і внесли зміни до Методики оцінювання ефективності наукових установ НАН України.

* * *

Крім того, Президія НАН України ухвалила низку організаційних і кадрових рішень.

Призначено:

- члена-кореспондента НАН України **Довбню Анатолія Миколайовича** на посаду радника при дирекції Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут», звільнивши його з посади заступника генерального директора Центру за власним бажанням.

Затверджено:

- члена-кореспондента НАН України **Тимошенка Валерія Івановича** на посади заступника директора з наукової роботи Інституту технічної механіки НАН України і ДКА України;
- академіка НАН України **Костеріна Сергія Олександровича** на посади заступника директора з наукової роботи Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України;

- **Матвєєва Сергія Вікторовича** на посади заступника директора з науково-технічної роботи Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України;
- кандидата філологічних наук **Ястремську Тетяну Олександрівну** на посади заступника директора з наукової роботи Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України;
- кандидата філософських наук **Ковадло Галину Петрівну** на посади заступника директора з наукової роботи Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України;
- доктора філософських наук **Йосипенка Сергія Львовича** на посади заступника директора з наукової роботи Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України;
- кандидата філологічних наук **Горголюк Ніну Георгіївну** на посади заступника директора з наукової роботи Інституту української мови НАН України;
- кандидата технічних наук **Маркову Ольгу Іванівну** на посади ученого секретаря Інституту технічної механіки НАН України і ДКА України;
- кандидата біологічних наук **Протасову Зою Степанівну** на посади ученого секретаря Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України;
- кандидата біологічних наук **Ястребову Олену Вікторівну** на посади ученого секретаря Державної установи «Відділення біотехнічних проблем діагностики Інституту проблем кріобіології і кріомедицини НАН України»;
- кандидата філософських наук **Самчука Романа Володимировича** на посади ученого секретаря Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України;
- кандидата філологічних наук **Яція Василя Олександровича** на посади ученого секретаря Інституту української мови НАН України.

Погоджено кандидатуру:

- кандидата геолого-мінералогічних наук **Іванченка Владислава Вікторовича** на посаду завідувача відділу проблем екологічної геології та розробки рудних родовищ Державної наукової установи «Центр проблем морської геології, геоєкології та осадового рудотворення НАН України»;
- доктора фізико-математичних наук **Вахненка В'ячеслава Олександровича** на посаду завідувача відділу динаміки твердого деформованого тіла Відділення геодиніміки вибуху Інституту геофізики ім. С.І. Суботіна НАН України;
- кандидата технічних наук **Шелягіна Володимира Дмитровича** на посаду завідувача відділу спеціалізованої високовольтної техніки та лазерного зварювання Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України;

- доктора хімічних наук **Бондаря Анатолія Адольфовича** на посаду завідувача відділу фізичної хімії неорганічних матеріалів Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України;
- кандидата хімічних наук **Корнієнко Оксани Анатоліївни** на посаду завідувача відділу функціональної кераміки на основі рідкісних земель Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України;
- доктора технічних наук **Явецького Романа Павловича** на посаду завідувача відділу кристалічних матеріалів складних сполук Державної наукової установи «Науково-технологічний комплекс «Інститут монокристалів» НАН України»;
- члена-кореспондента НАН України **Малюкіна Юрія Вікторовича** на посаду завідувача відділу наноструктурних матеріалів Інституту сцинтиляційних матеріалів НАН України;
- доктора фізико-математичних наук **Жмуріна Петра Миколайовича** на посаду завідувача відділу досліджень люмінесцентних властивостей матеріалів Інституту сцинтиляційних матеріалів НАН України;
- доктора фізико-математичних наук **Галунова Миколи Захаровича** на посаду завідувача відділу гетероструктурованих матеріалів Інституту сцинтиляційних матеріалів НАН України.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- головного наукового співробітника Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б.І. Веркіна НАН України члена-кореспондента НАН України **Рудавського Едуарда Яковича** за багатолітню плідну працю вченого і педагога, особисті творчі здобутки в галузі фізики низьких температур та вагомий внесок у розвиток наукової школи з фізики надплинного й твердого гелію;
- завідувача кафедри Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана члена-кореспондента НАН України **Манцурова Ігоря Германовича** за багатолітню плідну працю вченого, педагога, організатора навчального і дослідницького процесів та вагомий внесок у формування і розвиток наукової школи статистичного дослідження складних економічних і соціальних систем;
- завідувача кафедри Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України **Панова Миколу Івановича** за високопрофесійну плідну працю та вагомий особистий внесок у розвиток правової науки і освіти в Україні.

Відзнакою НАН України «За сприяння розвитку науки» нагороджено:

- президента Університету імені Альфреда Нобеля, доктора економічних наук, професора **Холода Бориса Івановича** за активну роботу з творчої інтеграції вищої школи і науки, вагомий особистий внесок у організацію навчального і дослідницького процесу, виховання висококваліфікованих наукових кадрів.

Подякою НАН України відзначено:

- заступника директора з наукової роботи Інституту фізики високих енергій та ядерної фізики Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» кандидата технічних наук **Срьоменка Євгена Володимировича** за довголітню сумлінну працю, високий професіоналізм та вагомий особистий внесок у проведення досліджень у галузі ядерної фізики;
- провідного наукового співробітника Інституту теоретичної фізики ім. О.І. Ахієзера Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» доктора фізико-математичних наук **Шебека Олександра Вікторовича** за багатолітню плідну високопрофесійну працю та вагомий творчі здобутки у галузі теоретичної ядерної фізики;
- провідного наукового співробітника Інституту надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України кандидата фізико-математичних наук **Гонтаря Олександра Григоровича** за довголітню сумлінну і плідну працю, вагомий внесок у наукові й науково-технічні досягнення Інституту та особисті здобутки у науково-організаційній діяльності;
- заступника генерального директора з наукової роботи Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаніка кандидата історичних наук **Колосовську Ольгу Михайлівну** за багатолітню плідну працю вченого-книгознавця, вагомий особистий внесок у збереження унікальних фондів бібліотеки та активне сприяння розвитку бібліотечної справи;
- проректора Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора **Наливайко Ларису Романівну** за високопрофесійну плідну працю та вагомий особистий внесок у розвиток правової науки і освіти в Україні;
- провідного наукового співробітника Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України, доктора юридичних наук **Назарова Івана Володимировича** за високопрофесійну плідну працю та вагомий особистий внесок у розвиток правової науки і освіти в Україні;
- співробітників Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» — професора кафедри, доктора фізико-математичних наук **Вакарчука Сергія Борисовича**; завідувача кафедри, доктора педагогічних наук, професора **Волкову Наталію Павлівну**; завідувача кафедри, доктора педагогічних наук,

професора **Тарнопольського Олега Борисовича** — за активну роботу з творчої інтеграції вищої школи і науки, вагомий особистий внесок в організацію навчального і дослідницького процесу, виховання висококваліфікованих наукових кадрів.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- провідного наукового співробітника Інституту фізики НАН України доктора фізико-математичних наук **Мельника Володимира Івановича** за багаторічну плідну наукову працю та вагомий творчий здобуток в галузі низькотемпературної спектроскопії молекулярних кристалів;

- провідного наукового співробітника Інституту фізики НАН України доктора фізико-математичних наук, професора **Остапенко Ніну Іванівну** за багаторічну невтомну наукову працю та вагомий внесок у розвиток досліджень екситонних процесів у молекулярних кристалах і полімерах;

- заступника директора з наукової роботи Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» члена-кореспондента НАН України **Корабліна Сергія Олександровича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю та вагомий особистий внесок у розвиток актуальних напрямів економічної науки;

- співробітників Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» — завідувача кафедри, доктора економічних наук, професора **Задою Анатолія Олександровича**; завідувача кафедри, доктора економічних наук, професора **Павлову Валентину Андріївну**; заступника директора Науково-дослідного інституту розвитку економіки та суспільства, доктора економічних наук, професора **Ткаченка Володимира Андрійовича** — за активну роботу з творчої інтеграції вищої школи і науки, вагомий особистий внесок в організацію навчального і дослідницького процесу, виховання висококваліфікованих наукових кадрів.

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик